

Sygn. akt IV CSK 19/09

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 13 maja 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Henryk Pietrzkowski

w sprawie z powództwa L.S.
przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej "C."
o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 13 maja 2009 r.,
skargi kasacyjnej powódki
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 17 września 2008 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z dnia 4 czerwca 2008 r. oddalił powództwo L.S. o zobowiązanie pozwanej Spółdzielni Mieszkaniowej „C.” do złożenia oświadczenia woli o ustanowieniu odrębnej własności lokalu mieszkalnego położonego w L. przy ul. R. oraz przeniesieniu własności tego lokalu na powódkę, a Sąd Apelacyjny oddalił apelację powódki od powyższego orzeczenia wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia faktyczne i ich ocenę prawną.

W latach 1975-2005 powódka pozostawała w związku małżeńskim z Z.S. Małżonków łączyła ustawowa wspólność majątkowa. W dniu 13 czerwca 1983 r. przydzielono powódce spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego położonego w L. przy ul. R., wchodzącego w skład zasobów pozwanej Spółdzielni. Członkiem spółdzielni była powódka, a jej mężowi i synowi przysługiwało jedynie prawo do zamieszkiwania w lokalu. Wkład mieszkaniowy w kwocie 44.200 zł sfinansowała powódka ze środków zgromadzonych na swojej książeczce mieszkaniowej. Przydzielone powódce spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego oraz związany z tym prawem wkład mieszkaniowy weszły – zgodnie obowiązującym wówczas unormowaniami zawartymi w art. 215 § 2 i 4 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz. U. Nr 54, poz. 288 ze zm.; dalej: „pr. spółdz.”) – w skład majątku wspólnego małżonków S. Mąż powódki zmarł w dniu 7 sierpnia 2005 r. Sąd Rejonowy w L. postanowieniem z dnia 26 kwietnia 2006 r. stwierdził, że spadek po nim na podstawie ustawy nabyła w całości Gmina L. Powódka nie wniosła sprawy o dział spadku i rozliczenie nakładów z majątku odrębnego na majątek wspólny. Lokal mieszkalny aktualnie zajmuje powódka. Spełnia on wymogi samodzielnego lokalu mieszkalnego przewidziane w ustawie o własności lokali. Powódka złożyła wniosek o przekształcenie spółdzielczego prawa w odrębną własność, jednak spotkał się on z odmową strony pozwanej.

Oceniając tak ustalony stan faktyczny Sąd Apelacyjny uznał, że roszczenie powódki nie może być uwzględnione. Wskazał, że warunkiem jego realizacji jest dokonanie przez powódkę spłaty przypadającej na jej lokal części kosztów budowy

będących zobowiązaniami spółdzielni, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (tekst jednolity: Dz. U. 2003 Nr 119, poz. 1116 ze zm.; dalej: „u.s.m.”). Powódka nie uzupełniła tej części wkładu, która przypadła spadkobiercy jej zmarłego męża, tj. Gminie L. Tym samym nie wykazała, że ma tytuł prawny do całego wkładu mieszkaniowego odpowiadającego - w konkretnym stanie faktycznym – wartości pełnego wkładu budowlanego. Spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego przeszło na powódkę – z mocy art. 14 ust. 1 u.s.m. – w całości. Pozwana Spółdzielnia stała się jednak dłużnikiem przysługującej Gminie L. wierzytelności z tytułu połowy wkładu mieszkaniowego wchodzącego w skład spadku po zmarłym mężu powódki (art. 14 ust. 2 u.s.m.). Jest ona zarazem uprawniona do domagania się od powódki uzupełnienia wkładu w takiej właśnie części. Pozwana, jako dysponent wkładu, jest legitymowana w ewentualnym sporze spadkobiercy zmarłego małżonka o zwrot wkładu, skoro tylko ona może precyzyjnie określić wartość wkładu podlegającego zwrotowi oraz żądać uzupełnienia wkładu przez drugiego małżonka. Nie ma zatem racji skarżąca, że kwestia rozliczenia spadkobiercy może odbywać się poza Spółdzielnią.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c. powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w części oddalającej jej apelację i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie tego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy, podnosząc zarzuty naruszenia art. 12 i art. 14 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych przez ich niewłaściwe zastosowanie oraz obrazy art. 233 § 1 k.p.c. przez błędną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszej kolejności do drugiej podstawy kasacyjnej stwierdzić należy, że podniesiony w jej ramach zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie może być uznany za usprawiedliwiony. Zgodnie bowiem z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Formułując zarzut obrazy wymienionego przepisu skarżąca

podniosła argumenty zmierzające do podważenia wyrażonej przez Sąd Apelacyjny oceny skutków dziedziczenia wkładu mieszkaniowego w kontekście potrzeby jego uzupełnienia przez pozostałego przy życiu małżonka, któremu przypadło spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego. W istocie zatem skarżąca podjęła, przy pomocy zarzutu wypełniającego podstawę kasacyjną naruszenia przepisów postępowania, próbę podważenia oceny dokonanej przez przyzmat przepisów prawa materialnego, co jest zabiegiem niedopuszczalnym.

Z przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku ustaleń faktycznych wynika, że powódka uzyskała przydział spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego - pozostając w związku małżeńskim z Z.S. - w 1983 r., a więc pod rządami obowiązującego wówczas art. 215 Prawa spółdzielczego. Zgodnie z art. 215 § 2 tej regulacji, prawo to należało zatem do obojga małżonków. Małżeńską wspólnością majątkową objęty był też wkład mieszkaniowy, jako że powódkę łączyła z mężem wspólność ustawowa (art. 215 § 4 pr. spółdz.). Z chwilą śmierci Z.S. (7 sierpnia 2005 r.) przysługujące obojgu małżonkom spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego nie wygasło, lecz przypadło - z mocy art. 14 ust. 1 u.s.m. - powódce. W takiej sytuacji wkład mieszkaniowy nie może być przedmiotem podziału. Wkład ten jest bowiem prawem majątkowym ściśle związanym ze spółdzielczym prawem do lokalu. Dopóki to ostatnie prawo istnieje i przysługuje jednemu z pierwotnie współuprawnionych, dopóty wkład nie ma samodzielnego bytu (por. uchwałę pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 1974 r. III CZP 1/74, OSNC 1975/3/37). Przyjęcie zasady związania spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego z prawem do wkładu mieszkaniowego nie może jednak prowadzić do niesłusznego wzbogacenia małżonka pozostałego przy życiu kosztem spadkobierców zmarłego małżonka. Z tego też względu ustawodawca wprowadził rozwiązanie mające na celu ochronę tych spadkobierców. Zgodnie z art. 14 ust. 2 u.s.m. przejście - z chwilą śmierci jednego z małżonków - spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego przysługującego obojgu małżonkom na drugiego małżonka nie narusza uprawnień spadkobierców do dziedziczenia wkładu. W sytuacji, kiedy pozostały przy życiu małżonek uzyskał, jako prawo wyłącznie jemu przysługujące, wspólne dotychczas spółdzielcze prawo do lokalu, dziedziczeniu - zgodnie z zasadą związania tego

prawa z prawem do wkładu mieszkaniowego – podlega jedynie wierzytelność z tytułu wkładu. Należy więc przyjąć, że spadkobiercom zmarłego małżonka przysługuje roszczenie o zapłatę określonej sumy tytułem spłaty za wkład wyłącznie względem małżonka, któremu przypadło spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego.

W ustawie o spółdzielniach mieszkaniowych nie ma przepisu, który mógłby stanowić podstawę do kierowania takiego roszczenia wobec spółdzielni mieszkaniowej. Przewidziano w niej wprawdzie obowiązek spółdzielni zwrotu wkładu mieszkaniowego, ale w razie wygaśnięcia spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego (art. 11 ust. 2, art. 10 ust. 3) oraz wygaśnięcia ściśle określonych roszczeń (art. 15 ust. 6). Zauważyć wreszcie należy, że w wymienionej regulacji brak jest przepisów nakładających na spółdzielnię mieszkaniową – w rozważanym przypadku - obowiązek badania wszystkich okoliczności związanych z dziedziczeniem wkładu i wzajemnymi rozliczeniami pomiędzy uprawnionymi. Z tych też przyczyn skład orzekający nie podziela zapatrywania wyrażonego przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 13 czerwca 2001 r., II CKN 462/00 (nie publ.), wedle którego spółdzielnia mieszkaniowa posiada legitymację bierną w procesie z powództwa spadkobiercy zmarłego małżonka o zapłatę przypadającej temu spadkobiercy równowartości wkładu mieszkaniowego.

Sąd Apelacyjny wyszedł z odmiennych założeń przyjmując, iż spadkobiercy zmarłego małżonka przysługuje względem spółdzielni roszczenie o zwrot połowy wartości wkładu mieszkaniowego, a tym samym, że powódka nie wykazała posiadania tytułu prawnego do pełnego wkładu mieszkaniowego, pokrywającego - co pozostaje okolicznością bezsporną - koszty budowy lokalu w całości. W konsekwencji bezzasadnie uznał, że powódka nie spełniła przesłanki uprawniającej ją do nabycia własności lokalu przewidzianej w art. 12 ust. 1 pkt 1 u.s.m. Wadliwe zastosowanie tego przepisu oraz art. 14 ust. 1 i 2 u.s.m. nie pozwala skutecznie odeprzeć zarzutów ich naruszenia. W świetle tych unormowań, oczekiwanie pozwanej Spółdzielni na uzupełnienie przez powódkę wkładu mieszkaniowego, wniesionego przez nią wcześniej w wysokości wymaganej dla realizacji roszczenia o przeniesienie własności lokalu, przez uiszczenie połowy

wartości tego wkładu, przypadającej spadkobiercy zmarłego współmałżonka, nie znajduje usprawiedliwienia. Zgodzić się trzeba z zarzutem skarżącej, że zadośćuczynienie takiemu oczekiwaniu w sytuacji, kiedy pozwana Spółdzielnia dysponuje pełnym wkładem wymaganym do przeniesienia własności, prowadziłoby do niczym nieuzasadnionego jej wzbogacenia.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.